

7. Фурман А. В. Категорійна матриця вітакультурної методології : від мислевчинення до канону. *Психологія і суспільство*. 2023. №2. С. 6-50.

Борис Любий

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD) зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – Гірняк Андрій,
доктор психологічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ОСІБ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Антисоціальна поведінка є актуальною та соціально важливою проблемою, яка стосується як на окремої особистості, так і суспільства в цілому. Ця поведінка охоплює порушення соціальних норм, агресивність та інші асоціальні форми поведінки. Частіші факти антисоціальних поведінкових проявів вказують на необхідність пошуку нових підходів до вирішення цієї проблеми. Нові підходи мають враховувати сучасні соціально-культурні контексти та індивідуально-типологічні особливості дітей.

Феномен делінквентної поведінки є складним і багатовимірним явищем, яке охоплює різні аспекти людського життя та вимагає міждисциплінарного підходу для його вивчення. Проблема делінквентної поведінки розглядається в різних галузях науки, що відображає її багатогранність: соціології, психології, медицині, педагогіці, юриспруденції, етиці [2].

Чезаре Ломброзо був одним із перших дослідників, який підняв питання біологічних чинників делінквентної поведінки. Його праці, зокрема книга «Злочинна людина» («L'uomo delinquente»), мали значний вплив на розвиток кримінології та породили багато дискусій у наукових колах. Ломброзо вважав, що існує «кримінальний тип» особистості, який зумовлений спадковими та біологічними чинниками, включаючи певні фізичні риси. Він стверджував, що особи, схильні до злочинності, мають антропометричні характеристики, такі як виступаюча нижня щелепа, ріденька борідка та знижена чутливість до болю. Через те, що саме в дітей молодшого шкільного віку формується особистість [3]. Водночас інші автори обґрунтовували переважаючу роль сім'ї, освітніх закладів, соціально-культурного середовища, релігійності та когнітивного розвитку особистості у розвитку протиправної поведінки молоді. Зокрема, дослідження М. Gupta, S. Mohapatra та Р. Mahanta підкреслюють складність делінквентної поведінки та окреслюють численні фактори ризику, які сприяють її розвитку, а саме: особистісні, батьківсько-сімейні, суспільні, освітні, фінансові, а також психічні та психологічні [1].

Профілактика делінквентної поведінки в осіб молодшого шкільного віку – це комплекс заходів, спрямованих на запобігання виникненню антисоціальної поведінки та стимулювання позитивного розвитку дітей.

Психологічний комфорт у сім'ї та в школі відіграє вирішальну роль у запобіганні делінквентній поведінці. Батьки та вчителі мають підтримувати теплі та позитивні взаємини з дітьми, допомагаючи їм відчувати себе впевненими та бажаними. Вміння розпізнавати та регулювати свої емоції, а також розуміти емоції інших, допомагає дітям краще взаємодіяти з оточенням та долати стрес. Розвиток соціальних навичок, таких як комунікація, співпраця, конструктивне вирішення конфліктів, просоціальна взаємодія з однолітками та дорослими, допомагає дітям будувати позитивні стосунки та знижувати ризик делінквентної поведінки. Водночас, проєктивний розвиток ціннісно-смислової сфери, нормотворення, формування вольових компетентностей шляхом нагородження за хорошу поведінку та пояснення наслідків негативної поведінки, допомагає дітям зрозуміти важливість правил та підвищує усвідомлення відповідальності за свої дії [3]. Також вчителі повинні інтегрувати профілактику делінквентної поведінки у навчальні програми, що може включати обговорення правил поведінки, етичних принципів і наслідків різних моделей поведінки.

Враховуючи особливості кожної дитини, можна визначити індивідуальні потреби та ризики, й розробити відповідні стратегії профілактики [2]. Загалом, профілактика делінквентної поведінки в осіб молодшого шкільного віку потребує комплексного підходу, залучення різних осіб (психологів, вчителів, батьків, соціальних працівників) й різноманітних методів і технологій впливу для забезпечення безпечного та підтримуючого середовища їх розвитку [4; 5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Досвід соціальної роботи з делінквентними підлітками в Німеччині. Заступник директора з виховної роботи. URL : http://zastupnik.at.ua/publ/preventivna_robota/profilaktika_pravoporushen_sered_ne_povnolitnikh_u_nimechchini/4-1-0-484)
2. Каневський В. І. Делінквентна поведінка. URL : <http://wjournal.com.ua/delinkventna-povedinka.html>
3. Парфанович І.І., Трубавіна І.М. «Діагностика і профілактика поведінкових девіацій: поняття, рисунки, таблиці». Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 83 с.
4. Фурман А.В., Гірняк А.Н. Психорозвивальна взаємодія в освітньому процесі та її концептуальні засади. Психологічний часопис. 2020. № 6 (38). Т. 6. С. 9–18.
5. Фурман О.Є., Гірняк А.Н. Розвивальна взаємодія в освітньому закладі як сфера психологічного оргвпливу. Актуальні проблеми психології. Т. І, вип. 55. 2020. С. 66–71.